

EMIGRACION, SALUD MENTAL I CULTURA

María Isabel Pazos de Winograd
y Silvio Gutkowski.

Compiladores

Feia temps que no llegia un llibre que m'aportés tants elements d'utilitat en la meua activitat professional del moment. Els conceptes teòrics que inclou sobre els processos emocionals, familiars i socials que es donen en el fet migratori, i sobre la influència dels professionals de salut mental, mitjançant l'ajuda que se'ls pot oferir, m'han semblat molt interessants pel treball que des dels diferents àmbits d'atenció, i en concret des l'escola com és el nostre cas, hem de fer amb les persones que estan en aquesta situació. És per això que he volgut donar-lo a conèixer a través d'Àmbits, perquè penso que pot ser un bon recurs quan reflexionem sobre la nostra intervenció professional en vers els nen/es, adolescents i famílies immigrades.

Vaig conèixer aquest llibre en la presentació que els compiladors varen fer a Barcelona al setembre passat, dins del marc de les Jornades "Migració: relacionar-se i viure amb salut en una nova terra" organitzades per la psicòloga catalana Núria Mata i Vinyets. El llibre és un document sorgit com a producció del treball d'intercanvi del Primer Simposi Internacional organitzat per l'ATSMHI (Asociación de trabajadoras de la salud mental hispanoparlantes de Israel) a l'any 1.998.

Alguns dels autors dels diferents capítols del llibre són professionals originaris de centre i sud Amèrica, desplaçats a l'estranger com a conseqüència de la situació política dels seus països, o per altres motius socials o personals. En el llibre ens aporten, per tant, l'experiència del professional que parla d'immigració com a propi emigrat o exiliat. Altres autors escriuen des la seva experiència de treball com a psicoterapeutes amb persones que han tingut històries personals i familiars d'immigració.

Des de diferents bases teòriques i conceptuals, que inclouen la psicoanàlisi, la psicologia social i les teories socio-constructivistes, el llibre ens aporta un seguit de conceptes importants sobre el tema. Així podem trobar les idees de diversos autors en relació als processos intrapsíquics que es donen en el fet migratori, que inclouen des del les diferents fases del dol, "la lluna de mel, l'etapa depressiva, l'adaptació i el rebuig a la cultura original", fins el concepte de reconstrucció de la identitat nacional de Graciela Spector.

Gian Franco Nicolussi i altres ens expliquen el que és un "dol migratori normal o patològic", i els afectes que estan a la base, "la nostàlgia, el sentiment de no pertànyer, el ressentiment", així com la dificultat en reconèixer i expressar aquests sentiments, que pot interferir en el procés d'elaboració del dol. Cal fer una clara diferenciació inicial entre el que és té en origen, i la cultura del nou país, i establir progressivament vincles entre els dos móns que permetin la reconstrucció d'una nova identitat personal.

M'ha semblat molt interessant la idea, que diferents autors ens transmeten, sobre la por que la persona o família immigrada pot tenir, quan es produeix un apropament i identificació amb elements del país d'acollida, a j no pertànyer al d'origen, o a

perdre les coses que allà ha deixat, (persones, ambients, paisatges, olors, la llengua), així com el temor a quedar absorbit i anul·lat per tot allò nou.

Montserrat Canal i Mª Isabel Pazos ens transmeten com es donen funcionaments psíquics, conseqüència de determinades vivències dels progenitors, que es traspassen al llarg de tres generacions, sobre tot quan no s'ha pogut verbalitzar els sentiments que acompanyen a les experiències. Això es produeix quan els pares, per les ansietats pròpies del seu dol, no poden fer-se càrrec a nivell mental de l'infant petit, produint-se llavors dificultats en el contacte i reconeixement dels sentiments per part del nen que serà adult després. En la mesura que en el treball terapèutic es poden verbalitzar les vivències dels progenitors, amb les imatges i sentiments transmesos que les acompanyen, es va produint una reducció de la simptomatologia i s'amplia la capacitat de reconstrucció personal.

Crec que els capítols de M. Alvarez-R. Limonic, M-A. De Giusti i N. Mata són d'especial interès per als que treballem amb adolescents, ja que ens aporten moltes idees sobre els nois-noies immigrants o fills d'immigrants. Ens expliquen que aquests han de fer una travessa dins d'un altra travessa", (la de ser estranger en un nou país, i ser estranger en el món dels grans). Els processos evolutius de les joves, que sempre impliquen la diferenciació-separació de la figura materna, en la situació d'immigració acostumen a ser molt més complexos, ja que els aspectes culturals del país d'origen i d'acolliment tenen una forta influència en mares i filles. Això pot provocar un distanciament entre ambdues que no ajuda al creixement sa de les noies. Segons Alvarez i Limonic, "la nostra tasca és facilitar aquesta navegació amb la incorporació de les diferents perspectives, la negociació entre els sistemes i els seus significats diversos".

L'aprenentatge de la llengua apareix com un element que aglutina moltes contradiccions, però també la possibilitat d'un major acostament a la nova cultura i d'integrar-se socialment en ella. Les possibilitats o dificultats de fer-se un lloc, a nivell social i professional, són elements molt importants en la reorganització personal, fet en el que és fonamental l'acollida que el nou país faci i les oportunitats que doni a l'immigrat.

N. Mata ens expressa de manera molt oberta els sentiments d'incapacitat del terapeuta (que podriem generalitzar al conjunt de professionals que hi treballem) pel desconeixement cultural, la diferència de llengua, la limitació dels recursos..., però a l'hora també com, si es poden tolerar aquests sentiments i fer un apropament a l'individu com a persona, pot sorgir la confiança necessària per a que l'immigrat pugui tornar a establir vincles relacionals positius. El capítol d'aquesta autora, per la seva proximitat a la nostra realitat, ens aporta suggeriments de treball interdisciplinari interessants.

Finalment, H. Wengrowe ens recorda que "els membres de grups estranys desvetllen ansietats paranoïdes en la societat que els rep" i que el professional que participa en aquest tema s'afronta a ell amb tota la seva subjectivitat i les seves ansietats. Cal conèixer-les i incloure-les en el treball: el professional és "subjecte com a propi objecte de coneixement, desconegut entre desconeguts".

Crec que aquest llibre pot ser un bon instrument en el repte que tenim com a professionals i membres de la societat actual, i espero que les persones que decideixin llegir-lo trobin en ell una eina d'enriquiment com m'ha estat per a mi.